

# Túl a GDP-n

## Beszámoló egy magas szintű brüsszeli konferenciáról

„Már hosszú évek óta egyre nagyobb az egyetértés abban, hogy a bruttó hazai termék önmagában nem elegendő a magas színvonalú politikai és gazdasági döntések meghozatalára” – jelentette ki **José Manuel Barroso**, az Európai Unió elnöke megnyitó beszédében azon a konferencián<sup>1</sup>, amelyet az Európai Bizottság, az Európai Parlament, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), a Római Klub és a Természetvédelmi Világalap (WWF) rendezett közösen Brüsszelben. Az Európai Parlament brüsszeli központjában 2007 novemberében tartott kétnapos eseményen több mint 600 szakember és politikus vett részt 53 országból.

Barroso szerint a bruttó hazai termék (GDP) az 1930-as években történt megalkotása óta jól szolgálta azt, amire tulajdonképpen létrehozták: az egyes országok szűken értelmezett gazdasági teljesítményének kimutatására. Amint azonban azt már a GDP egyik megalkotója, a Nobel-díjas közgazdász, Simon Kuznets is megállapította, egy nemzet jólétére aligha lehet következtetni a GDP-ből. Ezért Barroso, elismerve a GDP jelentőségét, amellet érvelt, hogy a mai korszak kihívásainak megfelelően új, általánosan elfogadott mutatókat is ki kell dolgozni. Előadását a következő szavakkal fejezte be: „Itt az ideje, hogy túllépjünk a GDP-n.”

**Joaquín Almunia**, az Európai Unió gazdasági és pénzügyi biztosa előadásában azt hangsúlyozta, hogy a GDP nem tud különbséget tenni az emberek jóléte szempontjából előnyös és hátrányos tevékenységek között. Így például a természeti csapások és a háborúk is növekvő GDP-t eredményezhetnek. Almunia szerint ez nem azt jelenti, hogy a GDP-t el kell vetnünk, hanem azt, hogy mellette más mutatókat is ki kell dolgozni és figyelembe venni a döntések meghozatalakor. Az EU már jelentős lépést tett ebbe az irányba, így például 150 mutatót dolgozott ki arra, hogy nyomon kövesse az unió Fenntarthatósági Fejlődés Stratégiájának megvalósítását. Most ezek alapján egy összesített mutatót szeretnének előállítani, amely egymagában a lehető legjobban kifejezi a társadalmi fejlődés mértékét.

**Emeka Anyaoku** törzsfőnök, Nigéria volt külügyminisztere és jelenleg a WWF elnöke kifejtette: a társadalmak jelenleg úgy működnek, mint egy felszámolás előtt álló vállalat, hiszen jövedelmüket nagyrészt a vagyonuk feléléséből szerzik. Ezt a helyzetet jól szemlélteti az a két mutató, amelyet a WWF alkalmaz. Az egyik az Élő Bolygó Mutató<sup>2</sup>, amely 1300 gerinces faj populációja alapján értékeli a biológiai sokféleség alakulását. Ezek a populációk 1970 óta 30 százalékkal csökkentek, ami példátlan az emberiség történetében. A másik mutató az ökológiai lábnyom<sup>3</sup>, amely azt mutatja, hogy mennyi természeti erőforrás áll rendelkezésünkre, és ebből mennyit használunk. 1961-ben az emberiség a Föld természeti erőforrásainak a felét használta, ma pedig már az 1,3-szeresét. Ha mindenki úgy élne, mint az európaiak, akkor csaknem három bolygóra lenne szükségünk, ha pedig az amerikai életmód válna általánossá, akkor öt Föld sem lenne elég.

**Pervenche Berès**, az Európai Parlament Gazdasági és Pénzügyi Bizottságának elnöke „Gazdaságpolitika – a minél nagyobb GDP-n túl” című előadásában elmondta, hogy az egyes embereknek sokszor jó az, ami a társadalom egésze számára hátrányos. Így például egy betörés utáni zárcsere vagy egy tengeri olajszenyezés megtisztítása munkahelyeket teremt és

<sup>1</sup> A konferencia angol nyelvű honlapja: <http://www.beyond-gdp.eu/>

<sup>2</sup> Ld. <http://www.lelegzet.hu/archivum/2005/05/3253.hpp>

<sup>3</sup> Ld. <http://www.lelegzet.hu/archivum/2005/05/3251.hpp>, <http://www.lelegzet.hu/archivum/2001/11/2424.hpp>

növeli a GDP-t. Bár a GDP továbbra is nélkülözhetetlen mutató marad, mellette új mutatók kidolgozására és alkalmazására is szükség van.

**Pier Carlo Padoan**, az OECD főigazgató-helyettese elmondta, hogy szervezetük már most is a világ egyik legmegbízhatóbb és legrészletesebb statisztikai adatbázisával rendelkezik. 2007-ben Isztambulban világkonferenciát szervezett „A társadalmak fejlődésének mérése és elősegítése” címmel<sup>4</sup>, amelyen 1200-an vettek részt 130 országból, köztük miniszterek, neves közgazdászok, nagyvállalati vezetők. Mindannyian egyetértettek abban, hogy jobb mutatókat kell kidolgozni arra vonatkozóan, hogy merre halad a világ. Támogatásukról biztosították az OECD Globális Programját a Társadalmak Haladásának Mérésére<sup>5</sup>, amelynek célja, hogy elősegítse azoknak a legfontosabb mutatóknak a kidolgozását, alkalmazását és széles körű elterjesztését, amelyek alapján a politikusok, a vállalkozások és az egyes állampolgárok is megalapozottabban tudnak majd döntéseket hozni. Évente kézikönyvet adnak ki, bemutatva a legjobb példákat a világ minden tájáról. Mindezen tudást a lehető legszélesebb körben kívánják terjeszteni annak érdekében, hogy túllépjünk a GDP-n és helyesen ítéljük meg a nemzetek jólétét, valódi gazdagságát és haladását.

**Walter Radermacher**, a Német Szövetségi Hivatal elnöke rámutatott, hogy már számos olyan mutatót dolgoztak ki, amely átfogóan igyekszik bemutatni a társadalom, gazdaság és a környezet állapotát. Ilyenek a kiterjesztett nemzeti számlák, az EU fenntartható fejlődés indikátorai, az ENSZ és az OECD ilyen jellegű mutatói, valamint olyan mutatók, mint a Fenntartható Gazdasági Fejlődés Mutatója (ISEW), a Valódi Haladási Mutató (GPI), az Élő Bolygó Mutató (LPI), az Emberi Fejlődési Mutató (HDI), a Boldog Bolygó Mutató (HPI) és az Ökológiai Lábnyom<sup>6</sup>. A Német Fenntartható Fejlődés Stratégia 21 fő mutatót és számos kiegészítő adatot tartalmaz.

**Hazel Henderson**, a Római Klub tagja arra hívta fel a figyelmet, hogy növekszik azoknak a nagyvállalatoknak a száma, amelyek elszámolásaikba beépítik a környezeti és társadalmi tényezőket is. Az eddig tapasztalatok szerint ez nemcsak a társadalomnak előnyös, hanem az érintett cégeknek is: csökkenti a kockázatokat, javítja a vállalat megítélését, fenntarthatóbb pályára állítja a cég a termelést és a szolgáltatásait, és tervezhetőbbé teszi a vállalat jövőjét.

**Lothar Meiner**, a BASF vegyipari óriásvállalat igazgatója is a vállalatok társadalmi felelősségéről beszélt. A cég éves jelentéseiben beszámol a környezeti mutatóinak (például a széndioxid-kibocsátás, a keletkező szennyvíz mértéke és jellege), valamint társadalmi mutatóinak (például az oktatásban részt vevő alkalmazottak száma, vagy a foglalkozási megbetegedések előfordulása) alakulásáról.

**Krisztalina Georgieva**, a Világbank Fenntartható Fejlődés Hálózatának igazgatója arról beszélt, hogy miért szükséges és miként lehet mérni a nemzetek vagyonát. Példaként Mauritániát hozta fel, amely a gazdasági fejlődését a halászatra alapozta. Hét év alatt csaknem megötszörözte a kifogott halak számát, és ezáltal folyamatosan növelte a GDP-jét és az állami bevételeket. Egy idő után azonban a túlhalászás miatt a fogások száma csökkenni kezdett, és hirtelen kiderült: a továbbiakban már nem lehet erre alapozni az ország jólétét. Amennyiben a mauritániaiak rendelkezésére álltak volna adatok a halállomány alakulásáról, akkor nem érte volna őket ilyen kellemetlen meglepetés. A Világbank szerint az országok vagyona három tényezőtől áll: a gazdaság által létrehozott tárgyi értékekből (épületek, gépek, infrastruktúra stb.), a természeti erőforrásokból, valamint a „láthatatlan” vagyonból, ami az emberi tőkét és az intézményrendszer minőségét foglalja magában. Mivel a pénzügyminiszterek nem veszik

---

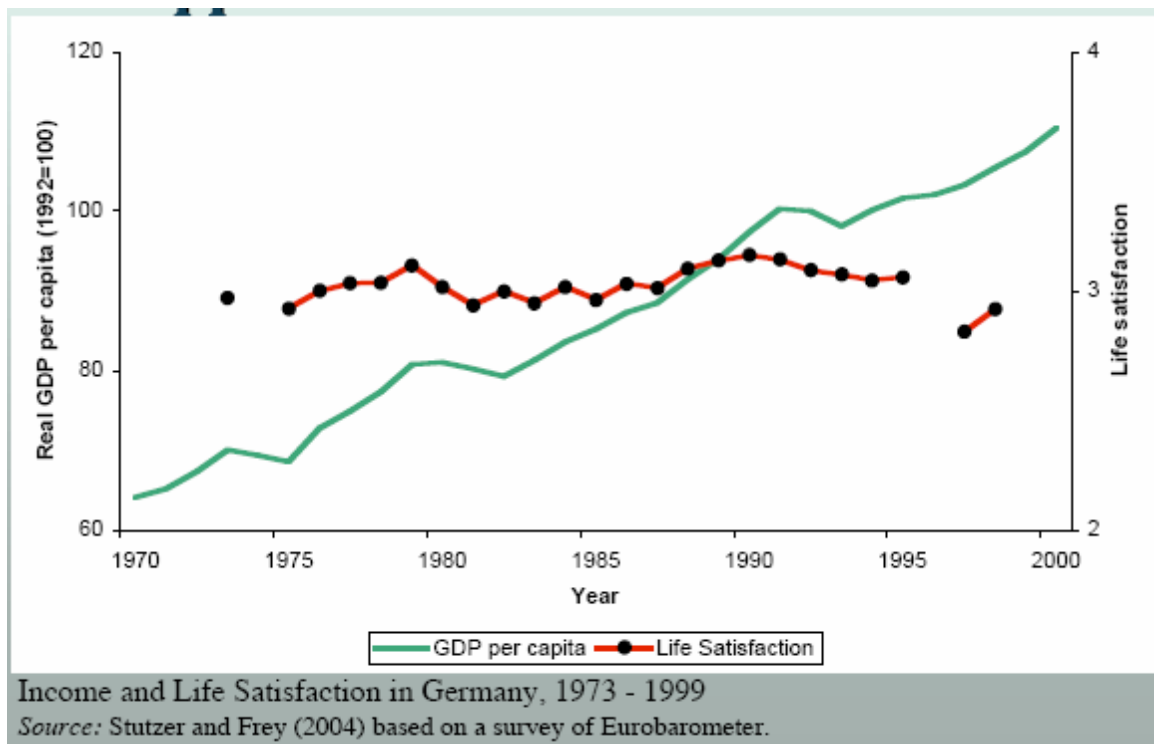
<sup>4</sup> Measuring and Fostering the Progress of Societies, Second OECD World Forum on „Statistics, Knowledge and Policy”, [http://www.oecd.org/document/51/0,3343,en\\_21571361\\_31938349\\_37115187\\_1\\_1\\_1\\_1,00.html](http://www.oecd.org/document/51/0,3343,en_21571361_31938349_37115187_1_1_1_1,00.html)

<sup>5</sup> OECD Global Project on „Measuring the Progress of Societies”, [http://www.oecd.org/document/0/0,3343,en\\_21571361\\_31938349\\_39306496\\_1\\_1\\_1\\_1,00.html](http://www.oecd.org/document/0/0,3343,en_21571361_31938349_39306496_1_1_1_1,00.html)

<sup>6</sup> Index on Sustainable Economic Welfare, Genuine Progress Indicator, Living Planet Index, Human Development Index, Happy Planet Index, Ecological Footprint

számításba a természeti és a humán tőke alakulását, gyakran előfordul, hogy az ország tényleges adóssága sokkal nagyobb, mint amit a hivatalos adatok mutatnak. Ezért a Világbank olyan mutatókat dolgozott ki, amelyekkel mindezen tényezőket mérni lehet.

**Bruno S. Frey**, a Zürichi Egyetem professzora előadásában kifejtette, hogy az emberek boldogságának, életükkel való elégedettségüknek a megállapítására már számos jól kidolgozott eljárás létezik. Ezek alapján megállapítható, hogy az emberek jövedelme és a boldogságuk szintje között nincs feltétlenül egyenes összefüggés. Ezért fontos lenne a Boldogság Mutatók alkalmazása a döntéshozatalnál. A professzor egyúttal azonban a veszélyekre is rámutatott. Ezt a mutatót jobban meg lehet hamisítani, mint például a GDP-t, pedig ez utóbbi is előfordult (például Görögországban), amivel a politikusok visszaélhetnek. Az is megtörténhet, hogy a jelen boldogságának növelése érdekében feláldozzák a jövőt. Számos esetben pedig nem is biztos, hogy az emberek minden áron boldogabbak akarnak lenni (például egy anyának fontosabb lehet a gyermekei iránti felelősség, mint a saját egyéni boldogsága). Mindezzel együtt szükséges a Boldogság Mutató, azonban ismerni kell a veszélyeit és a korlátait.



Németországban 1973 és 1999 között szinte folyamatosan növekedett az egy főre jutó GDP (zöld görbe), az emberek boldogságát (piros görbe) azonban ez nem befolyásolta

**Jérôme Vignon**, az Európai Bizottság Foglalkoztatásügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Főigazgatóságának igazgatója a szociális mutatók jelentőségét ismertette. Adatokkal bizonyította, hogy egy-egy ország gazdasági fejlődése nem feltétlenül jelent mindenki számára jólétet és biztonságot. Számos olyan uniós tagállam van, ahol a folyamatos gazdasági fejlődés ellenére sem csökkent a szegények, illetve a munkanélküliek száma. Így például az EU25 országaiban már évek óta 10 százalékos azoknak a felnőtteknek és gyermekeknek a száma, akik munkanélküliek háztartásában élnek.

A konferenciát **Sztavrosz Dimasz**, az EU környezetvédelmi biztosa zárta, bejelentve, hogy az Európai Unió az élére fog állni annak a folyamatnak, amelynek célja a megfelelő mutatók

kidolgozása. Ennek érdekében 2008-ban egy közleményt adnak ki, amely egyúttal útmutatót is tartalmaz majd, hogy ezt miként kívánják elérni.

Végighallgatva a konferencia előadásait és a vitákat egyrészt meglepődöttséggel töltött el, hogy végre a legmagasabb szinten fogadják el azt, amit a Levegő Munkacsoport hosszú évek óta hangoztat<sup>7</sup>. Másrészt igen szomorúan állapítottam meg, hogy még most is csak az – egyébként megkérdőjelezhetetlenül fontos – elméleti viták folynak, a gyakorlati cselekvés pedig egyre halasztódik.

Budapest, 2007. december 5.

*Lukács András*  
*a Levegő Munkacsoport elnöke*

\*\*\*\*\*

**A konferencián részt vett Dr. Bagó Eszter, a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) elnökhelyettese is. Megkérdeztük tőle: milyen esélyét látja annak, hogy Magyarországon a jelenleginél jobb mutatókat is kidolgozzanak és alkalmazzanak – például egy zöld GDP-t, amely számításba veszi a természeti erőforrások fogyását, a környezeti károkat és társadalmi feszültségeket is? Miként látja annak a lehetőségét, hogy ezek a mutatók jobban tudatosuljanak a döntéshozókban és a közvéleményben?**

*A KSH, hasonlóan más európai statisztikai hivatalokhoz, a gazdasági mutatókon kívül számos, a társadalmi és környezeti állapotot jellemző, nemzetközileg összehasonlítható indikátort készít és publikál. Véleményem szerint az európai statisztikai rendszer felkészült arra, hogy a társadalom, a politikai döntéshozók által igényelt, a GDP-nél szélesebb horizontú indikátorrendszert szolgáltatson a felhasználóknak. Már jelenleg is rendelkezésre áll számos olyan adat, amelyeket az eddiginél szélesebb körben lehetne felhasználni a társadalmi haladás méréséhez: például a társadalmi egyenlőtlenség mérését szolgáló ún. laekeni indikátorok vagy a fenntartható fejlődés indikátorrendszere. Emellett számos adatot állítunk elő a társadalmi ellátórendszerekről, az információs társadalom térhódításáról, a környezet állapotáról és a környezetterhelésről.*

*Azt gondolom, hogy a társadalmi haladás komplex mérésének igénye kiszélesíti majd a rendelkezésre álló adatok felhasználását, nagyobb figyelem fordul a gazdasági mutatók mellett a társadalom, a környezet állapotát, fejlődését jelző mutatók felé is. Ha újabb felhasználói igények mutatkoznak bizonyos folyamatok mérésére, a statisztika minden bizonnyal képes lesz teljesíteni ezeket az igényeket.*

*A brüsszeli konferencián több ún. kompozit index használata is szóba került. Ilyen például a valódi nettó megtakarítás indexe, az ökológiai lábnyom vagy a zöld GDP mutatója. Ezeknél nem a statisztikai mérés a valódi probléma, hanem az, hogy ezeknek a mutatóknak a minőségére, relevanciájára vonatkozóan nincs nemzetközi tudományos egyetértés.*

---

<sup>7</sup> A témáról részletesen írtunk az 1997-ben megjelentett Államháztartási reform másképpen című kiadványunk (<http://www.levego.hu/kiadvany/allamhaz/allamh.htm>) Tisztázzuk a számokat! fejezetében. Az alternatív GDP kidolgozását és alkalmazását pedig már ennél is régebb óta javasoljuk az állami költségvetéssel kapcsolatos, rendszeresen megjelentetett ajánlásainkban, amit minden alkalommal megküldünk a kormány részére is. A Levegő Munkacsoport kezdeményezésére a Környezet- és Természetvédő Társadalmi Szervezetek XV. Országos Találkozója (OT), amelyre 2005. április 1-3. között került sor Zalaegerszegen, ajánlást fogadott el az országgyűlési választásokon magukat megmérető pártok számára, amely egyebek mellett a következőket tartalmazza: „Kidolgozzuk és évente nyilvánosságra hozzuk a zöld GDP-t, amely számításba veszi a természeti erőforrások fogyását, a környezeti károkat és társadalmi feszültségeket is.”